

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Заместник-министър на образованието и науката

ЗА П О В Е Д

№ РД 09...../.....2021 г.

На основание чл. 13д, ал. 1 и ал.2, т. 1 от Закона за професионалното образование и обучение, при спазване изискванията на чл. 66, ал. 1 и 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с осигуряването на обучението по учебен предмет

У Т В Ъ Р Ж Д А В А М

Учебна програма за специфична професионална подготовка по учебен предмет „Семейно консултиране“ – теория и учебна практика за специалност 7620202 „Социална работа с деца и възрастни с увреждания и хронични заболявания” от професия Код 762020 „Сътрудник социални дейности” от професионално направление 762 „Социална работа и консултиране” съгласно приложението.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за специфична професионална подготовка

по

**СЕМЕЙНО КОНСУЛТИРАНЕ
ТЕОРИЯ И УЧЕБНА ПРАКТИКА**

За XI и XII клас

Утвърдена със Заповед № РД 09 - 2021г.

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ:

Код 762 „Социална работа и консултиране”

ПРОФЕСИЯ:

Код 762020 „Сътрудник социални дейности”

СПЕЦИАЛНОСТ:

Код 7620202 „Социална работа с деца и възрастни с увреждания и хронични заболявания”

София, 2021 година

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебната програма по **„Семейно консултиране“** е част от специфичната професионална подготовка на учениците за всички форми на обучение от професия **„Сътрудник социални дейности“**, специалност **„Социална работа с деца и възрастни с увреждания и хронични заболявания“**, от професионално направление **„Социална работа и консултиране“** от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното обучение и образование, за които по учебен план се изучава учебният предмет **„Семейно консултиране“ – теория и учебна практика.**

Програмата е разработена в съответствие с Държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професията **„Сътрудник социални дейности“ – трета степен на професионална квалификация.**

Обучението по учебния предмет се осъществява във взаимовръзка с учебните предмети от общата, отрасловата и специфичната професионална подготовка.

Съдържанието на учебния предмет е насочено към формиране на базови знания за работа със семейства в процеса на консултиране. Програмата съдейства за формиране практически умения за изследване, оценка, анализ на информацията, адекватно и професионално отношение към клиента във всички фази на социалното взаимодействие.

Дава възможност за изграждане на компетенции, необходими за бъдещата професионална реализация, които ще могат да прилагат в зависимост от аналитичните, творческите и практическите си умения.

Формирането на познавателен и приложен опит в изучаването на учебния предмет **„Семейно консултиране“** се базира на активното участие на ученика в учебния процес. Учениците придобиват умения за самостоятелна и екипна работа за анализ на информация, работа с научна литература, наблюдение, анализ и оценка на различни социални явления, умения за участие в дискусии и дебати, рефлексия върху собственото поведение и нагласи.

За формирането на професионални компетенции по учебния предмет е необходимо обучението да се провежда в подходящо оборудван кабинет, снабден със специализирана литература, информационни материали, популярни материали и др.

II. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ

Обучението по предмета „Семейно консултиране“ има за цел учениците да усвоят професионални знания, умения и компетенции за:

- мястото на семейното консултиране в практическата социална работа;
- съдържанието на понятия, подходи и модели, използвани в процеса на консултиране на семейства;
- етапите на консултирането и етичното отношение към клиента;
- информиране, набиране на информация за клиента и проблема, установяване на контакт;
- водене на интервю, анализ и оценка на съдържанието;
- идентифицирането на нарушенията във функционирането на вътрешносемейната структура;
- прилагането на подходящи методи и различни техники при консултирането на семейства със специфични проблеми;
- целесъобразното структуриране на средата при провеждане на срещи със семействата;
- активното съдействие при оценяването на потребностите и ресурсите на клиентите/семействата;
- адекватното приложение на теоретичното познание в конкретна практическа дейност.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

• РАЗДЕЛИ И ТЕМИ

Учебното съдържание по учебния предмет „Семейно консултиране“ – теория и учебна практика е структурирано по раздели и теми – Таблица 1.

За всеки раздел са записани препоръчителен брой учебни часове и теми:

- за **XI клас**, раздел I-III;
- за **XII клас**, раздел IV-V.

В началото на всяка учебна година учителят разпределя посочения брой учебни часове в съответния типов учебен план по професията по раздели и теми, съответно за нови знания, за практически дейности, за обобщение, за оценяване и за резерв (не повече от 10% от общия брой учебни часове, който може да се

използва съобразно характеристиките на класа, за компенсиране на непредвидени загуби на учебни часове).

Таблица 1

№	НАИМЕНОВАНИЕ НА РАЗДЕЛИТЕ И ТЕМИТЕ	теория	учебна практика
	Раздел I. Въведение в консултирането	20	20
1.	Същност на консултирането. Цел и задачи в процеса на консултиране		
2.	Фази на консултирането и основни техники при консултирането		
3.	Рамка за оценяване и принципи		
4.	Планиране на първоначална оценка. Основни моменти при оценяването		
5.	Основни области в оценъчната рамка		
6.	Стандарт за предоставяне на услугата „Семейно консултиране и подкрепа”		
	Раздел II. Семейството като система и семейно консултиране	22	22
1.	Понятиен апарат. Съдържание на основни понятия, модели и подходи в семейното консултиране		
2.	Семейството като система. Системен подход		
3.	Комуникация в семейството		
4.	Структурен модел на семейството		
5.	Жизнен цикъл на семейството		
	Раздел III. Професионални умения в консултирането	12	30
1.	Умения за набиране на информация, организиране и планиране		
2.	Умения за задаване на въпроси, слушане и разбиране. Разпознаване на вербални и невербални сигнали		
3.	Умения за изграждане на доверие		
4.	Умения за решаване на конфликти		
	Общ брой часове за XI клас	54	72
	Раздел IV. Области на приложение на семейното консултиране	19	57
1.	Специфика на работата в партньорство със семейството		
2.	Консултиране на родители за повишаване на родителския капацитет в отглеждането на деца		
3.	Консултиране на семейства при развод съобразно най-добрия интерес на детето		

4.	Консултиране на семейства с един родител и реконструиран брак		
5.	Консултиране при физическо малтретиране на деца в семейството		
6.	Консултиране при болен член на семейството		
7.	Консултиране на семейства от малцинствени групи		
	Раздел V. Основна документация в консултирането	10	30
1.	Оценка – изготвяне и анализ		
2.	Досие на клиента /семейството. Съдържание на досието		
3.	Протокол от среща с клиент		
4.	План за грижи		
5.	Доклад по случай. Техники за писане на доклади		
	Общ брой часове за XII клас	29	87
	Общ брой часове за XI и XII клас	83	159

Раздел I. Основни термини в областта на консултирането

Учебна практика:

1. Спецификата на консултативния процес в социалната практика
2. Основни дейности, свързани с фазите на консултиране:
 - 2.1. Въвеждане
 - 2.2. Начална фаза на договаряне
 - 2.3. Същинска работна фаза
 - 2.4. Затваряне
 - 2.5. Фаза на приключване
3. Рамка за оценяване и принципи:
 - 3.1. Потребности на детето, свързани с развитието му
 - 3.2. Родителски капацитет
 - 3.3. Фактори на семейството
 - поставяне на детето в центъра на внимание
 - семейна терапия
 - социална работа със семейства
4. Стандарт за предоставяне на услугата „Семейно консултиране и подкрепа”
 - 4.1. Принципи и ценности
 - 4.2. Вход към услугата
 - 4.3. Целеви групи, които могат да ползват услугата

4.4. Екип за предоставяне на услугата

Раздел II. Семейството като система и семейно консултиране

Учебна практика:

1. Организиране и провеждане на семейна сесия. Обсъждане на подходящи примери
2. Организиране и провеждане на сесия със семейство. Използване на системен подход в процеса на консултиране
3. Организиране и провеждане на семейна среща по случай. Разграничаване на нивата на комуникация в семейството
4. Структурен модел на семейството – определяне на функции, правила и граници, йерархия.
5. Жизнен цикъл на семейството – изготвяне на оценка на семейство:
 - с дете под 3 години;
 - двойка без деца;
 - семейство с дете в предучилищна и ранна училищна възраст;
 - семейство с юноша;
 - възрастна двойка

Раздел III. Професионални умения в консултирането

Учебна практика:

1. Техники за постигане на доверие и организиране на работно взаимоотношение
2. Мястото на уменията за слушане във фазите на семейното консултиране
3. Мястото на различните видове въпроси във фазите на семейното консултиране
4. Често срещани защитни механизми в процеса на общуване. Техники за преодоляване на същите в консултативния процес
5. Причини за възникване на проблеми и конфликти в консултативния процес. Стратегии за решаване на възникващите конфликти

Раздел IV. Области на приложение на семейното консултиране

Учебна практика:

1. Среща с детето и неговите родители – рискове и предизвикателства

2. Специфика на работата в партньорство със семейството:
 - 2.1. Опорни точки в работата с родители
 - 2.2. Оценка на нуждите
 - 2.3. Оценка на риска
 - 2.4. Оценка на ресурсите на семейството
3. Консултиране и подкрепа на бъдещи и настоящи родители за повишаване на родителския капацитет в отглеждането на деца:
 - 3.1. Форми на подкрепа за повишаване на родителския капацитет
 - 3.2. Работа с бъдещи родители с цел създаване на добър родителски капацитет
 - 3.3. Методи и техники за работа с родители на деца от ранна детска възраст за повишаване на родителския им капацитет
 - 3.4. Методи и техники за работа с родители на деца в училищна възраст за повишаване на родителския им капацитет
 - 3.5. Методи и техники за работа с деца в риск
4. Изисквания към провеждане на изслушване на дете в процедури по развод
5. Трудни клиенти при консултирането и подходи за работа с тях

Раздел V. Основна документация в консултирането

Учебна практика:

1. Изготвяне на първоначална оценка на семейство
2. Откриване на досие на клиент по случай
3. Изготвяне и попълване на протокол от среща с клиент
4. Договаряне и изготвяне на план за грижи
5. Изготвяне на доклад по случай до конкретна институция
6. Консултиране на родители за повишаване на родителския капацитет в отглеждането на деца

Форми, методи и средства на провеждане:

1. Проучване на различни източници на информация
2. Наблюдение, самонаблюдение
3. Ролеви и ситуационни игри
4. Видеоматериали
5. Анализ на ситуации/казуси

6. Дискусионни групи
7. Индивидуална и групово работа
8. Проект, презентации
9. Тест

• ПРЕПОРЪЧИТЕЛЕН БРОЙ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

Общият брой часове по учебния предмет е записан в типовите учебни планове (ТУП) на професията „Сътрудник социални дейности”, специалност „Социална работа с деца и възрастни с увреждания и хронични заболявания“. В съответствие с типовите учебни планове е разработен вариант на учебната програма по предмета според посочените часове за ТУП В2, В4 и В6:

- теория: 54 часа в XI клас и 29 часа в XII клас, общо: 83 часа
- учебна практика: 72 часа в XI клас и 87 часа в XII клас, общо: 159 часа

Вариантите за другите типови учебни планове трябва да са съобразени със заложените в тях брой часове. При по-малък брой часове, учителят може да избере по собствена преценка най-подходящите според него теми за реализиране целите на учебната програма, които да включи в годишното си разпределение. При по-голям брой часове, учителят може да разшири по собствена преценка обема на определени теми, които да включи в годишното си разпределение.

Примерно разпределение на часовете по учебния предмет при ТУП В2, В4 и В6:

„Семейно консултиране“ – теория за:

XI клас:

I срок – 18 седмици по 2 часа = 36 часа

II срок – 18 седмици по 1 час = 18 часа

I или II срок - 18 седмици по 3 часа = 54 часа

Общо: 54 учебни часа

XII клас:

I срок – 18 седмици по 3 часа = 54 часа

II срок – 11 седмици по 3 часа = 33 часа

Общо: 87 учебни часа

„Семейно консултиране“ – учебна практика за:

XI клас:

I срок – 18 седмици по 2 часа = 36 часа

II срок – 18 седмици по 2 часа = 36 часа

Общо: 72 учебни часа

XII клас:

I срок – 18 седмици по 3 часа = 54 часа

II срок – 11 седмици по 3 часа = 33 часа

Общо: 87 учебни часа

IV. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧЕНОТО – ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И КОМПЕТЕНТНОСТИ

В края на обучението учениците трябва да притежават следните знания, умения и компетентности:

Знания за:

- основните понятия, свързани с изучавания предмет;
- спецификата на консултативния процес в социалната практика ;
- областите на приложение на семейното консултиране;
- водещите дейности, свързани с фазите на консултиране;
- предназначението и възможностите на услугата „Семейно консултиране и подкрепа“;
- различните похвати при работата с деца и семейства;
- спецификата на използваните методи и техники в различните фази при консултирането на семейства ;
- особеностите на семейна структура и на свързаните с нея нива на взаимоотношения и емоционални процеси;
- оценката и възможностите за развитие на родителски капацитет;
- спецификата на работата в партньорство със семейството и начините за извършване на оценка на нуждите, ресурсите и риска;
- видовете социални умения и спецификата на организацията на ефективно взаимодействие с клиента съобразно целите на консултирането;
- основната документация в консултирането;

Умения за:

- информирани и консултирани на семейството относно целите и задачите на планираните срещи;
- разбиране особеностите на семейната структура и прилагането на индивидуален подход във взаимодействието с членовете на семейството;
- идентифициране и оценяване на рисковите фактори за функционирането на дадено семейство;
- разпознаване на потребностите и силните страни на семейството и неговите членове в контекста на конкретната житейска ситуация;
- прилагане на адекватни подходи и техники за направляване на консултативния процес в различните негови фази;
- адекватен подбор на подходи и техники в различни професионални ситуации и сфери на семейното консултиране;
- ефективно прилагане на стандартите на социалната работа и професионална етика при взаимодействие с деца и техните семейства;
- работа в различни формати на екип в сесии за консултиране на семейства с проблеми в отглеждането на дете;
- събиране на предварителна информация за клиента/семейството за попълване на неговото досие;
- търсене на информация от различни научни източници;
- прилагане на получените знания в решаването на разнообразни практически задачи.

Компетентности:

- самостоятелно или в екип набира информация за клиента и проблема, нужни за целите на семейното консултиране;
- прави обоснован избор на подходи, методи и техники във фазите на консултирането;
- ефективно структурира модел на интервюиране съобразно спецификата на конкретния случай;
- отговорно подпомага дейността на социалния работник в реализирането на дейности за повишаване на родителския капацитет.

VI. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. Силвия Велинова Михова , 135 СУ ”Ян Амос Коменски”, гр. София
2. Димана Димитрова Ветова-Белева , 135 СУ ”Ян Амос Коменски”, гр. София

VII. ЛИТЕРАТУРА

1. Костова, З., Травма и родителстване, изд. Стено, 2018 г.
2. Единна методология за обследване на най-добрия интерес на детето <https://detebg.org/>
3. Матула, Щ., Чуликова, А., Смикова, Е., Левтерова, Д., Трудните деца в училище. Комуникация, взаимодействие, отговорности, изд. Раабе, 2011 г.
4. Методическо ръководство за предоставяне на услугите „Формиране и развитие на родителски умения“ и „Семейно консултиране и подкрепа“, София 2015 г.
5. Механджийска Г., Социална работа с индивидуални клиенти, УИ „Св. Климент охридски“, С. 2019 г.
6. Минев Т., Теоретични и методически основи на социалната работа, Велико Търново 2012 г.
7. Михова Зл., Емоционални процеси и системна семейна терапия, изд. Стено, Варна, 2012 г.
8. Мобилен подход за социално-педагогическа работа със семейства в риск, Първо издание, Илиян Ризов, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2020 г.
9. Найденова П., Щерионов Щ., Борисова-Маринова К., Божинова Р., Атанасова Е., Попова К., Семейство и солидарност между поколенията, изд. АИ „Проф. Марин Дринов“, 2013 г.
10. Първа помощ за родители и работещи с деца, изд. Reliance Medical, 2020г.
11. Рангелова, Ц., С. Петева, З. Пенева, П. Манолова. Развиване на умения за самостоятелен живот. изд. Фондация „Партньори-България”, 2007 г.
12. Рашков Р., Конфликти в семейството, изд. Стено, 2019 г.
13. Рюфо, М., Да позволим на детето си да порасне без травми, стрес и неврози, изд. Изток-Запад, 2006 г.
14. Учебно-методическо помагало за провеждане на социално-педагогическа практика на студентите от специалност „Социална педагогика“, Медиатех 2015 г.

15. Чавдарова-Костова С., Възпитанието в структурата на семейните отношения, УИ „Св. Климент охридски“, С. 2017 г.

16. Интернет източници

ПРОЕКТ